

SZAKMAI ZÁRÓJELENTÉS

A klímaváltozás hatásai Homoptera csoportok által okozott rovarproblémákra Európában.

OTKA 75889

A klímaváltozás okozta rovarügyi problémák előrejelzésére ún. „európai rovarhőmérő módszert” dolgoztuk ki és tesztelését több lépcsőben végeztük el. A klímaváltozás számos fontos rovarügyi problémát okozott már Európában és hazánkban is: új kártevő rovarfajok jelentek meg a mezőgazdaságban, szántóföldi kultúrákban, gyümölcsösökben, városi dísznövényeken, amelyekről számos publikáció született (Araújo and New, 2006; Benedek, 2005; Biesmeier et al., 2006; Hluchy, 1990; Kozár, 1997; Settele et al., 2007; Szeőke, 2003). Az újabb károsítók egy része szerepel az EU, EPPO és egy sor ország karantén- és veszélyes faj listáján így kereskedelmi gondot is okozhatnak. A rovarterjedések fontos helyszínei a járművek, az úthálózat és az azt kísérő növényzet sáv, amely ökológiai folyosóként szolgál az élőlények migrációjához (Hawbaker et al., 2006; Martinez and Wool, 2006) (Kozár, 2009b; Kozár and Szentkirályi, 2005). Ezért kutatásaink elsősorban az autópályákra koncentráltak, amelyek megfelelő standard felvételezési és csapdaüzemeltetési körülményeket biztosítanak Európa szerte, továbbá hosszú távon stabil élőhelyek, amelyek jó lehetőséget teremtenek a részletes rovarügyi és botanikai vizsgálatok számára. A sztráda vizsgálatok megfelelő adatokat szolgáltatnak egy többdimenziós európai rovarhőmérő program fejlesztéséhez. A sztráda, mint a hőmérő kapillárisa jelenik meg, ahol a higany helyett a rovarfajok terjedését figyelhetjük meg térben, időben és mennyiségi mutatókban (Fetykó, 2014; Kozár, 2009b; Kozár and Szentkirályi, 2005; Kozár et al., 2013c).

Kutatási feladatainkat négy nagy cél- témacsoport köré csoportosítva valósítottuk meg.

I. Biodiverzitás vizsgálatok

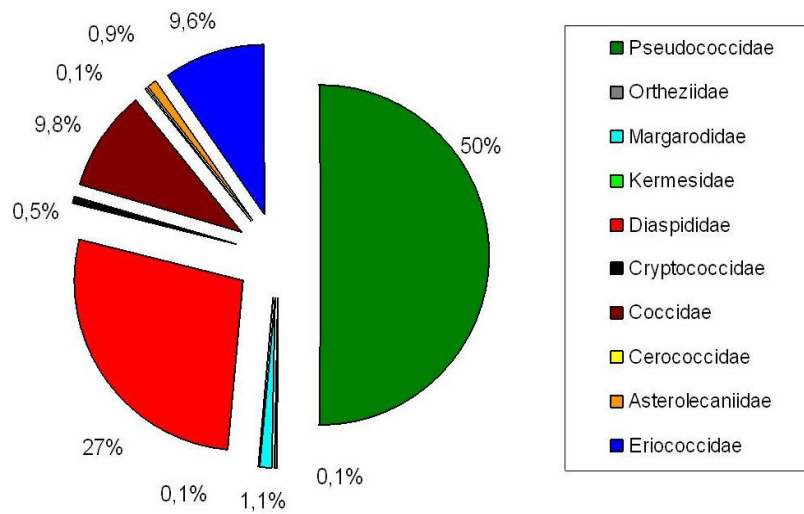
I.a. Az európai rovarhőmérő program megalapozása I.: Magyarországi kutatások.

A bejövő új fajok megbízható kimutatásához *ismernünk kell a már jelen lévő faunát*, amelyet *kiindulási alapnak* tekinthetünk a későbbiekben. Ennek érdekében számos növény taxon pajzstetű-közösségeit tanulmányoztuk a hazai autópályák megállóhelyein (*Sophora, Fraxinus, Aesculus, Tilia, Acer, Robinia, Ambrosia, Asclepias, Thuja, Juniperus, Pinus, Euonymus, Prunus, Agropyron, Eleagnus, Stipa, Festuca, Tamarix, Pyrracantha, Rosa, stb.*).

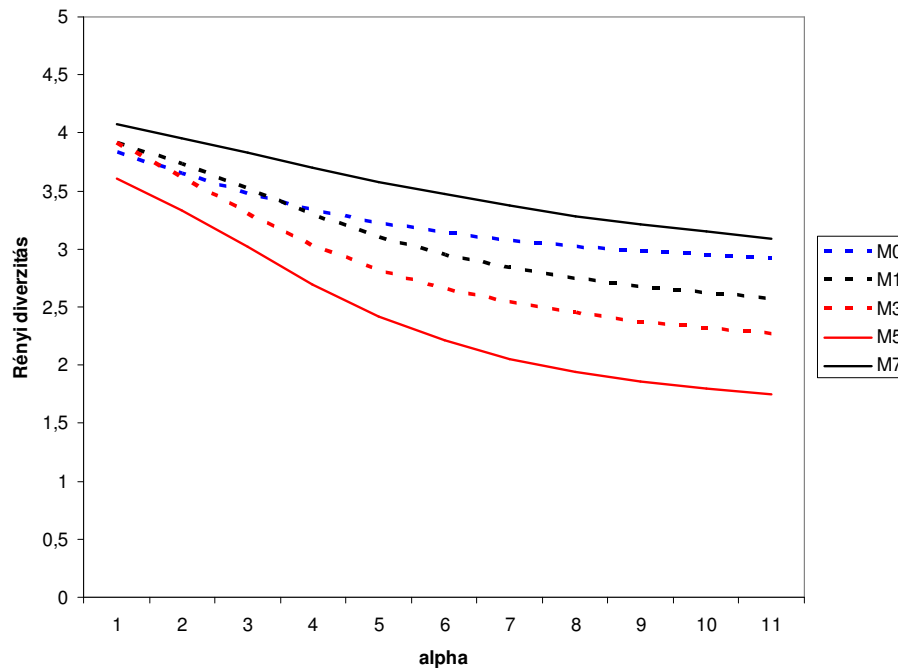
A feldolgozott anyagok alapján a hazai sztrádákról kimutatott pajzstetű fajok száma 137. Ez a hazai őshonos/szabadföldi fauna 61,1%-át, míg a teljes fauna (behurcolt üvegházi fajokkal együtt) 50%-át teszi ki. (Fetykó, 2010; 2014; Kiss et al., 2011b; Kozár, 2009b; Kozár et al., 2009b; 2013b; 2013c; 2013d; Nagy and Kozár, 2010a; 2010b). Családonkénti megoszlásuk az 1. ábrán látható.

A jelen pályázatunkban 14 új fajt mutattunk ki, amelyet korábban autópályáról nem, ezekből 4 fajt Magyarország faunájára is új. Az adataink alapján az M0-on 65, az M1-en 63, az M3-on 66, az M5-ön 55 és az M7-en összesen 90 pajzstetű fajt jeleztünk. A magyarországi autópálya megállóhelyeken kimutatott fajok listáját az I. számú melléklet tartalmazza. Az egyes sztrádák diverzitás tekintetében is eltérnek egymástól. Rényi-féle diverzitás profilt alkalmazva (2. ábra) az M7 autópálya a legdiverzebb mind ritka fajok, mind gyakori fajok tekintetében, míg az M5 a legkevésbé diverz autósztráda. Ezek az eltérések magyarázhatóak az egyes pályaszakaszok korával és a talajtípussal. Az M1, M0 és M3 autópályák diverzitásgörbéi metszik egymást, ami azt jelenti, hogy diverzitásuk nem tér el egymástól szignifikánsan (Fetykó, 2014). 2013-ban jelent meg az elmúlt évek sztrádakutatásait összefoglaló

könyvünk, amely a leendő kutatások kiindulási alapjául szolgáló kézikönyv is egyben (Kozár et al., 2013c).

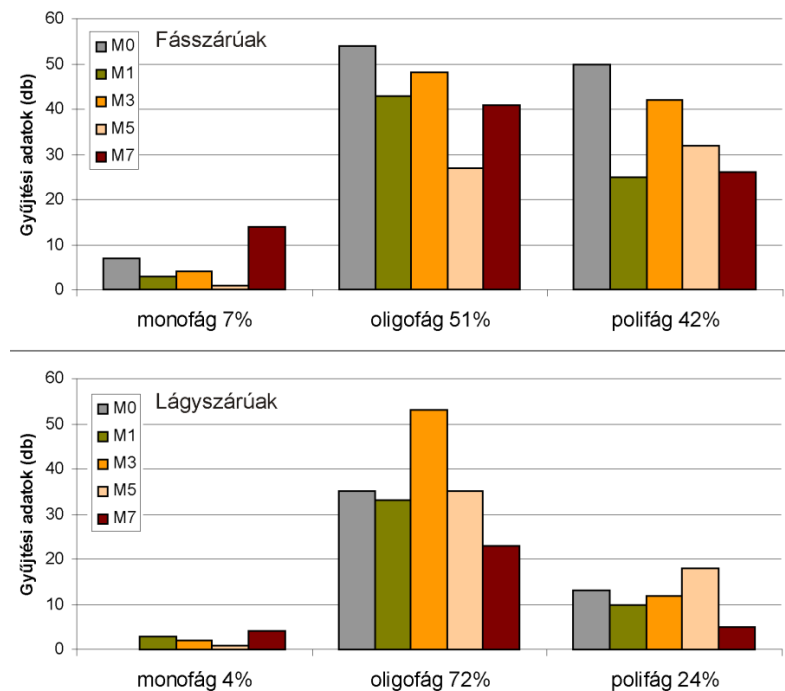
1. ábra: Pajzstetű gyűjtési adatok családonkénti százalékos megoszlása relatív gyakoriság alapján (Fetykó, 2014).

2. ábra. Autópályák pajzstetű közösségeinek Rényi-féle diverzitás rendezése (Fetykó, 2014).

Egyes megállóhelyek diverzitása a természetes élőhelyeknél is nagyobbak bizonyult (M1: Óbarok; M3: Ecséd, M5: Inárcs; M7: Velence, Töreki). Ez a tény részben azzal is magyarázható, hogy a változatos növényzet (telepített, behurcolt, természetes), a zavart biotópok és a nagyszámú biotóp szegély a pajzstetűkre kedvező hatású.

Az egyes autópályák pajzstetű közösségeinek közös vonása, hogy a fajösszetételnek a 60% - 70%-át a lágyszárú növényzethez kötődő fajok adták. A lágyszárú növényzethez kötődő közösség magas fajszámmal és az egyes fajokra vonatkozó gyűjtési adatok kis relatív gyakoriságával jellemezhető. A lágyszárú növényfajokhoz kötődő fajok esetében domináltak a gyökéren élő fajok, mind a fajszámok, mind a gyűjtési adatok relatív gyakoriságának tekintetében. A fásszárú növényzet esetében csak az M5 autópálya esetében haladja meg a gyűjtési adatok relatív gyakorisága, a fajok relatív gyakoriságát. A pajzstetvek táplálkozási típusai (mono-, oligo-, polifág) szerint a lágyszárú növényzeten élő fajoknál az oligofágok dominálnak, míg a fásszárú növényzeten élő fajoknál az oligofág és polifág fajok egyformán jellemzőek (3. ábra) (Fetykó, 2014).

3. ábra: Fásszárú és lágyszárú növényeken élő pajzstetvek táplálkozási típusainak százalékos megoszlása az autópálya összes gyűjtési adatához viszonyítva.

I.a. Az európai rovarhőmérő program megalapozása II.: Külföldi kutatások.

Az európai „rovarhőmérő” program kiterjesztéséhez és sikeres adaptálásához elengedhetetlen más európai és Európán kívüli országok faunájának ismerete is. A külföldi kollégákkal együttműködve elért taxonómiai és faunisztikai eredményink a következők voltak: (T. = tudományra új, F. = az adott ország faunájára új fajok)

2009

Németország: 1 F. faj - *Rhizopulvinaria spinifera* Borchsenius, 1837 (Köhler and Kozár, 2009).

Törökország: 6 F. faj – *Chionaspis lepineyi* Balachowsky, 1928, *Epidiaspis salicis* (Bodenheimer, 1944) (Kaydan et al., 2009b); *Diaspidiotus transcaspensis* (Marlatt, 1908), *Fisanotargironia quadrilobata* Kaussari & Balachowsky, 1953, *Rhizaspidotus balachowskyi* Kozár & Matile-Ferrero, 1983, *Rhizaspidotus bivalvatus* Goux, 1937 (Kaydan et al., 2009a).

2010

Görögország: 1 F. faj – *Physokermes inopinatus* (Stathas and Kozár, 2010), a fajról később kiderült, hogy tudományra új, a *P. hellenicus* nevet kapta (ld. 2012).

Románia: 3 F. faj – *Spilococcus nanae* Schmutterer, 1957, *Spinococcus calluneti* (Lindinger, 1912), *Rhizoecus albidus* Goux, 1936 (Fetykó et al., 2010).

Törökország: 1 T. faj, 15 F. faj - *Neoacanthococcus atlihani* Kaydan & Kozár (Kaydan and Kozár, 2010a); *Didesmococcus unifasciatus*, *Eulecanium caraganae*, *Eulecanium ficiphilum*, *Lecanopsis subterranea*, *Lecanopsis taurica*, *Pulvinaria tremulae*, *Rhizopulvinaria armeniaca*, *Rhizopulvinaria dianthi*, *Rhizopulvinaria grandicula*, *Rhizopulvinaria hissarica*, *Rhizopulvinaria megriensis*, *Rhizopulvinaria turkmenica*, *Rhizopulvinaria variabilis*, *Rhodococcus turanicus* and *Vittacoccus longicornis* (Kaydan and Kozár, 2010b).

2011

Ausztria: 1 T. faj – *Acanthococcus thaleri* Szita & Kozár (Szita et al., 2011).

Olaszország: *Greenisca oreophila*, *Ovaticoccus exoticus*, *O. agavacearum* (Pellizzari and Kozár, 2011)

Törökország: 4 T. faj, 25 F. faj - *Phenacoccus chatakicus* Kaydan & Kozár, *Atrococcus arakeliana* (Ter-Grigorian, 1964), *A. cracens* Williams, 1962, *Coccura circumscripta* (Kiritchenko, 1963), *Dysmicoccus brevipes* (Cockerell), *Fonscolombia europaea* (Newstead, 1897), *Heliococcus glacialis* (Newstead, 1900), *Metadenopus festucae* Šulc, 1931, *Mirococcopsis ammophila* Bazarov & Nurmamatov, 1975, *M. avetiana* Ter-Grigorian, 1964, *M. subalpina* (Danzig, 1985), *M. teberdae* (Danzig, 1985), *Phenacoccus angustatus* Borchsenius, 1949, *P. eurotiae* Danzig, 1975, *P. incertus* (Kiritshenko, 1940), *P. kokandicus* Nurmamatov, 1986, *P. persimplex* Borchsenius, 1949, *P. querculus* (Borchsenius, 1949), *P. prope schmelevi* Bazarov, 1980, *P. strigosus* Borchsenius, 1949, *Pseudococcus comstocki* (Kuwana, 1902), *Puto megriensis* (Borchsenius, 1948), *Ripersiella parva* (Danzig, 1985), *R. petiti* (Goux, 1941), *R. poltavae* (Laing, 1929), *Spilococcus vashlovanicus* Danzig, 1998 (Kaydan and Kozár, 2011b); *Torosaspis turcica* Ülgentürk & Kozár (Ülgentürk and Kozár, 2011); *Protericoccus lauri* Erkilic (Erkilic et al., 2011); *Asterodiaspis hadzibeyliae* Borchsenius, *A. repugnans* (Russell) (Kaydan and Kozár, 2011a); *Stipacoccus torosae* Kaydan & Kozár, *Pararhodania armena* Ter-Grigorian, 1964 (Kaydan and Kozár, 2011c)

2012

Görögország: *Physokermes hellenicus* Kozár & Gounari (Kozár et al., 2012b).

A 2012-ben Görögország területéről leírt tudományra új fajnak (*Physokermes hellenicus*) komoly gazdasági jelentősége van. Egyrészt, mint erdészeti kártevő, másrészt hasznos is, mert az által termelt mézharmat a jellegzetes görög méz egyik alapanyaga (Kozár et al., 2012b).

2013-ban megjelent a palearktikus Eriococcidae monográfia, melyben e család sensu lato értelmezést kapott, taxonómiai rendszere a modern kutatási eredmények tükrében átdolgozásra került

(Acanthococcidae and related families of the Palearctic Region). A könyv 194 fajt tartalmaz; 1 tudományra új család, 3 tudományra új genusz és 11 tudományra új faj került leírásra (Kozár et al., 2013a). Ezekből a családokból a sztrádákön 17 faj fordul elő (Kozár et al., 2013c). A monográfia megírását megelőzően már számos részeredmény publikálásra került (Erkilic et al., 2011; Kaydan and Kozár, 2010a; Kondo et al., 2013; Kozár et al., 2009c,2010; Kozár and Japosvilli, 2010; Ouvrard and Kozár, 2009; Pellizzari and Kozár, 2011; Szita et al., 2011).

I.c. Klímaváltozást indikáló mediterrán fajok detektálására autópályákon és városi környezetben, számos esetben sor került. 2012-ben a hazai autópályákon *Pinus* és *Picea* fenyőfajokon pajzstetű gradációkat észleltünk vizsgálataink során (Kozár et al., 2012a). Kiemelten vizsgáltuk a fehér fenyő-pajzstetvek lelőhelyadatait (*Leucaspis loewi* Colvée, 1882, *L. pini* (Hartig, 1839), *L. pusilla* Löw, 1883) a sztrádák menti megállóknban és az ország több városában egyaránt. Az M7-es autópályán, két pihenőhelyen (Szegerdő, Sormás) káros mértékű *L. pini* felszaporodást észleltünk *Pinus nigra* csemetéken. E két új sztrádamegállóhelyre telepített fiatal növények erős fertőzöttsége arra utal, hogy a szaporítóanyagok sem voltak fertőzésmentesek. Hasonló tapasztalataink voltak frissen telepített városi zöldfelületek esetében is. Országos gyűjtéseink során nagyszámú új természetes és városi lelőhelyeit mutattuk ki mindhárom *Leucaspis* fajnak, amely alátámasztotta a szaporítóanyaggal való antropogén terjesztés szerepét az autópálya hálózatban is. Hasonló eredményeket tapasztaltunk egy másik mediterrán faj, a *Planococcus vovae* (Nasonov, 1909) esetén, amely a *Thuja* és *Juniperus* fajok kártevője (Fetykó, 2010).

A pajzstetveken kívül egyéb Hemiptera csoportoknak is jó élőhelyet nyújtanak a sztrádák. Nagy tömegben fordult elő a több pihenőhelyen a mediterrán, invazív *Oxycarenus lavaterae* (Fabricius 1787) hárs poloska. A liszteskék közül 3 melegkedvelő fajt sikerült kimutatni (*Aleurochiton aceris* (Modeer, 1778), *Asterobemisia obenbergeri* (Zahradnik1961), *Siphoninus immaculatus* Heeger, 1856.) (Kiss et al., 2010; 2011b).

A dísznövény kereskedelem által bekerülő kártevőkre is érdemes figyelmet fordítani. Ezek nagy többsége üvegházi kártevő, nem képesek Magyarországon, szabadföldön áttelelni, viszont egyes fajok esetében fennáll a veszélye annak, hogy az enyhébb telek elősegíthetik szabadföldi megtelepedésüket (Kozár et al., 2013b). Két faj előfordulását észleltük: az egyik a *Ceroplastes rubens* Maskell, 1893 – rózsaszín csillagos pajzstetű, amely egy trópusi-szubtrópusi faj, csak üvegházi körülmények között képes áttelelni (Fetykó et al., 2013a; Fetykó and Kozár, 2012). A másik a *Vryburgia brevicurris* (McKenzie, 1960), mely eddig 2 alkalommal került elő pozsgás növényekről. A *Vryburgia* nem másik két ismert faja invazív kártevő Dél-Európában, és megjelenésük várható hazánkban is (Kozár et al., 2013d). Elsőként mutatuk jeleztük az inváziós *Coccus pseudomagnoliarum* (Kuwana), szürke ostrofa-teknőspajzstetű stabil városi populációit. A faj kártételét több helyszínről is jeleztük Budapesten és Kecskeméten egyaránt, jellemzően főutak mentén telepített nyugati ostorfákon (*Celtis occidentalis*) (Fetykó et al., 2013b). Mindhárom faj szerepel a DAISIE európai inváziós fajokat összesítő adatbázisban. Agává tápnövényen szintén üvegházból került elő az *Ovaticoccus agavium* (Douglas) is (Fetykó and Szita, 2012).

II. A kártevő pajzstetvek jelenlegi elterjedési határainak megállapítása, az európai rovarhőmérő program tesztelése

II.a. Invazív fajok európai elterjedési mintázatai

Invazív pajzstetű fajok európai elterjedési mintázatait vizsgáltuk az európai rovarhőmérő program keretében feromoncsapdák segítségével a *Planococcus citri* (Risso, 1813), *Planococcus ficus* (Signoret, 1875), és *Pseudococcus comstocki* (Kuwana, 1902) viaszos pajzstetű fajokon, valamint a *Pseudaulacaspis pentagona* (Targioni Tozzetti, 1886) *Diaspidiotus perniciosus* (Comstock, 1881) kagylós pajzstetű fajok esetében (Bayoumy et al., 2011a; Fetykó et al., 2012; Kozár, 2009b; Kozár et al., 2009a; 2009b; Marton et al., 2013).

9 európai országban helyeztünk ki csapdákat e fajok kimutatása céljából (Ausztria, Görögország, Macedónia, Magyarország, Svájc, Szlovákia, Szlovénia, Szerbia, Románia). Külföldi gyűjtéseinket a Brüsszel-Athén és Kijev-Róma közlekedési tengelyek mentén végeztük elsősorban.

A *P. pentagona* (eperfa-pajzstetű) évtizedek óta megtalálható Magyarországon. Elterjedési területének északi széle Közép-Európában oszcillál, lassú terjedése várható észak felé. Dél-európai országokban stabil, áttelelő populációit mutattuk ki, évi 2-3 nemzedékkel. Romániából sikeresen jeleztük a fajt határ menti nagyvárosokból (Szatmárnémeti, Nagyvárad, Arad, Temesvár), továbbá Kolozsvárról, Bukarestből és Konstancából. Ausztriában (Bécs) és Szlovákiában (Pozsony, Komarno) szintén stabil eperfa-pajzstetű populációik élnek.

A *Planococcus citri* Törökországból, Görögországból, Svájcban, Olaszországból, Szlovákiából és Magyarországról is kimutatható volt. Az északibb országokban (Szlovákia, Magyarország) nem kerültek elő minden évben, a faj szabadföldi megjelenése valószínűtlen, mivel egy trópusi meleg- és páradelvelő faj, viszont üvegházi és szobanövényeken könnyen felszaporodik nyár folyamán. Viszont kiemelt figyelmet érdemelhet a faj, mert a dél-európai és más trópusi-szubtrópusi országokból importált citrusféléken és egyéb egzotikus gyümölcsökön folyamatosan megtalálhatóak az egyedek, ami jelentősen megkönnyítheti az elterjedését az átlaghőmérséklet emelkedése esetén.

A *Planococcus ficus* Kelet-Törökországból és Svájcban került kimutatásra.

A *Pseudococcus comstocki* stabil populációit mutattuk ki Törökországból, Görögországból, Olaszországból. 2012-ben Ausztriában Bécsben is jelentős fogást tapasztaltunk, ami valószínűsíti, hogy a közeljövőben akár hazánkban is számítani lehet e veszélyes kártevő megjelenésére nyugati vagy dél-nyugati irányból.

II.b. Molekuláris vizsgálatok

Ismert, hogy a pajzstetvek meghatározásában a nőstényeken előforduló morfológiai jellemzőket használják fel, míg a hímek vagy a különböző fejlettségű lárvák pontos meghatározása nem lehetséges. Vizsgálatainkban arra kerestük a választ, hogy 1/ a pajzstetűfajok között kimutatható-e különbség molekuláris módszerrel, 2/ lehetséges-e hímek vagy különböző fejlődési stádiumban lévő egyedek fajazonosítása és 3/ a különböző minták (élő anyag, száraz minta, alkoholban tárolt anyag) alkalmasak-e a molekuláris vizsgálatokhoz. Az irodalomban ismert a rovarok molekuláris markerezésénél használt DNS tisztítási eljárás és a PCR vizsgálatok 2 napot igényelnek. Mivel sok esetben (pl. határmenti karantén szolgálat) szükséges lenne a gyors eredmény, ezért kidolgoztunk egy tisztítási eljárást, amely segítségével 3 órán belül a molekuláris markerezéssel eredményt kaphatunk.

Az általunk alkalmazott DNS kivonási módszerrel megfelelő mennyiségű és minőségű DNS-t sikerült kivonni a mintákból, attól függetlenül, hogy azok élő, alkoholban tárolt vagy száraz állapotban kerültek feldolgozásra. (Megjegyzendő, hogy a 6-7 hónapos laboratóriumban történt tárolás után a feromoncsapdákból származó hímekből megfelelő minőségű DNS-t kaptunk a PCR vizsgálatokhoz.)

Vizsgálatainkban a *Pseudaulacaspis pentagona*, *Physokermes hellenicus*, *P. hemicryphus*, *P. piceae*, *Pseudococcus comstocki*, *Planococcus ficus* és *P. citri* molekuláris markerezését végeztük el, melyek az ITS 2 szekvencia alapján jól elkülöníthetők voltak. Fajspecifikus indító szekvenciákat terveztünk a *Pseudococcus comstocki*, *Planococcus ficus* és *P. citri* fajok esetén, amely segítségével biztosan kimutattuk az adott fajt, bármelyik fejlődési stádiumban vagy nemben (tojás, lárva, hím vagy nőstény). (Bayoumy et al., 2011a; 2011b; Hoffmann, 2013; Hoffmann et al., 2013; Sojnóczy, 2013; Tóbiás et al., 2011a; 2011c; 2012).

A kísérletekben használt feromoncsapdák illatanyagai néhány meglepő eredményt is hoztak. A *P. pentagona* pajzstetű feromonja új **kariomonnak** bizonyult a *Thomsonisca amathus* Walker, 1838 (Hymenoptera, Encytridae) parazitoid fajra. Ezáltal lehetővé vált e parazitoid tömeges elszaporodásának nyomon követése, továbbá a faj ITS szekvenciáját is meghatároztuk. A parazitoid gazdakörének részletes vizsgálata folyamatban van. A *Th. amathus* számos nagyvárosban kihelyezett csapdából jeleztük, Európa szerte, míg az autópálya megállókból és az általunk vizsgált természetes élőhelyekről eddig még nem került elő. Ez a tény a faj újkeletű behurcolására utalhat. Az Európában fogott parazitoidok japán példányokkal való molekuláris összehasonlító vizsgálata nagyfokú hasonlóságot (99% feletti) mutatott ki, ami a Távolságtól való behurcolást valószínűsíti (Tóbiás et al., 2011c).

III. Kártevő fajok populációdinamikai változásainak nyomon követése

Az időjárás populációdinamikára kifejtett hatásait eperfa pajzstetű (*P. pentagona*) és a kaliforniai pajzstetű (*Diaspidiotus perniciosus*) populációinak feromon csapdás vizsgálatára, továbbá téli mortalitásukat nyomon követésére alapulnak. Az eperfa pajzstetű egy melegkedvelő, de magas páratartalmat igénylő faj. Magyarországon évente 2 generációja van, hosszú őszen esetén helyenként 2,5 (egy harmadik generáció megjelenése is megindulhat – petét raknak a nőstények esetleg kikelnek az L1 lárvák) generáció is kialakulhat (Bayoumy et al., 2011a; Bayoumy et al., 2011b; Fetykó et al., 2012; Stollár et al., 1993). Populációdinamikáját több időjárási tényező is befolyásolja. Az enyhe telek és a hosszú meleg nyarak elősegítik a faj terjedését, amely akár a generációk számának növekedésében is megnyilvánulhat (2008-2009). Viszont az alacsony páratartalom gátat szabhat a felszaporodásának, ill. a populáció összeomlásához vezethet (2009, 2012). A hűvös, esős nyár (2010) és a hideg tél (2011, 2012) szintén nem kedvez a faj jelentős elszaporodásának.

Összességében elmondható, hogy az időjárási viszonyok jelentősen befolyásolják a *P. pentagona* populációdinamikáját. Az összefüggések ismeretében predesztinálható, hogy a faj tartós megjelenése várható-e a tőlünk északabbra található országokban, nagyvárosokban az adott hely időjárási tendenciáinak nyomon követésével.

IV. Különböző vektorok szerepe a kártevők terjedésében, új hipotézisek.

IV.a. A transzport vektor szerepét a *P. pentagona* fajon vizsgáltuk. A *P. pentagona* évtizedek óta jelen van Magyarországon. Elterjedési területének északi széle Közép-Európában oszcillál, lassú terjedése várható észak felé. Terjedése ugrásszerű, amely a járművekkel való terjedést valószínűsíti (transzport vektor) (Kozár, 2009b; Kozár and Konczné Benedicty, 2010; Kozár et al., 2009a; 2013b).

Ahol sikerült megtelepedni, ott radiálisan terjed a forrástól a környezeti viszonyok függvényében (szélirány, domborzat, tápnövények). Romániában sikerült kimutatni határmenti nagyvárosokból (Szatmárnémeti, Nagyvárad, Arad, Temesvár), ami alátámasztja azt a korábbi feltevésünket, mely szerint a faj terjedésének első lépése a „megtelepedés és felszaporodás” nagyvárosokban és innen történik a lassú és szakaszos tovább terjedés.

Az M7 és M5 autópályák esetében vizsgáltuk az esetleges déli irányból jövő járművekkel való *P. pentagona* behurcolásnak a lehetőségét is. Eredményeink azt mutatják, hogy májusban még nem történik betelepülés külföldről (ami a hazai első nemzedéket közvetlenül megelőző időszak). A vizsgálatok során megállapítottuk, hogy Letenyén, a régi határállomáson minden évben többszörösét fogták a csapdák a többi sztrádamegálló csapdáihoz képest, annak ellenére, hogy a közelben nem volt az eperfa pajzstetű számára alkalmas élőhely és tápnövény, ami a gépjárművekkel való behurcolásra utal. Ez a hatás kisebb mértékben az új határállomásnál is megfigyelhető volt. Az erősebben fertőzött Trieszt-Zágráb Letenye tengely, amit a jelentős zágrábi feromoncsapdás fogás is jelez (7760 hím/csapda). Viszont az M70-en Tornyiszentmiklósnál nem figyelhető meg ez a „határhatás”, mert a sztrádaforgalom Szlovénia kevésbé fertőzött, hűvösebb részein jön át. Az M5-ön Röszkén üzemelő csapdák is jeleztek Szerbia irányából határhatást, de jóval kisebb mértékben, mint az M7-en Olaszország-Horvátország felől.

A transzport vektor hatásának vizsgálatát Letenye, Táska, Siófok és Velence esetében a az M7-es autópályára merőleges transzektek mentén is kihelyezett *P. pentagona* feromoncsapdákkal vizsgáltuk. A négy transzekt esetében a velencei eltér annyiban, hogy mindenütt van természetes fertőzés a környéken, míg a tászkai, siófoki és letenyei transzektek esetén a sztráda keleti oldalán az uralkodó szélirány mentén a természetes fertőzésre alkalmas biotópok és gazdanövények hiányoznak. A vizsgálatok eredményei szerint mindkét nemzedék esetén, de különösen a második nemzedék esetén megfigyelhető volt mindhárom vizsgálati helyen, hogy a sztráda közvetlen környezetében 2-3-szor kisebbek a fogások, mint kelet felé haladva, ahol a maximális fogások 500-1000 m távolságban voltak, majd ismét csökkenés kezdődött. A sztráda-közeli alacsony értéket indokolhatja az erőteljes, folyamatos lég turbulencia, tekintettel arra, hogy e faj hímjei 2m/s szélsősebesség felett már nem repülnek.

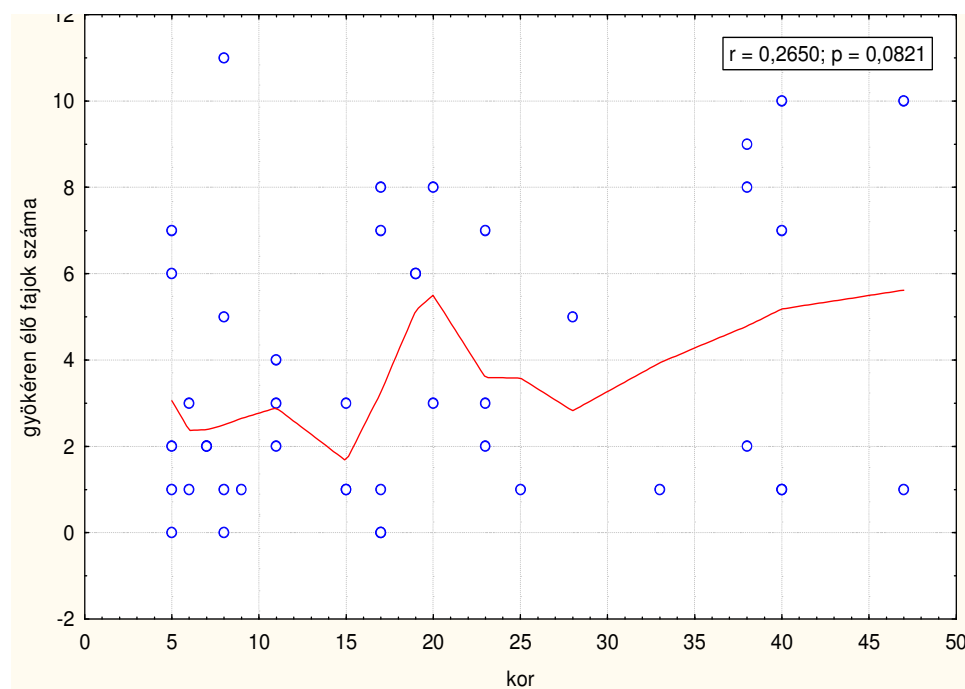
IV. b. Fertőzött faiskolai szaporítóanyagok kereskedelmi forgalomba és kiültetésre kerülése kiemelt szerepet játszik egyes kártevők terjedésében. Vizsgálatainkban nagyon sok ilyen eset előfordult, azért a jelenség elnevezésére létrehoztunk egy új szakkifejezést: *nursery vector*.

Az M7-es autópályán, két pihenőhelyen (Szegerdő, Sormás) letális mértékű *Leucaspis pini* felszaporodást észleltünk *Pinus nigra* csemetéken. E két új sztrádamegállóhelyre telepített fiatal növények erős fertőzöttsége arra utal, hogy a szaporítóanyagok sem voltak fertőzésmentesek (Fetykó, 2014; Kozár et al., 2012a; Kozár et al., 2013b; Kozár et al., 2013c). Hasonló tapasztalataink voltak frissen telepített városi zöldfelületek esetében is. Országos gyűjtéseink során, a fenyőkön élő *Leucaspis* fajok nagyszámú új természetes és városi lelőhelyét mutattuk ki, amely alátámasztotta a szaporítóanyaggal való antropogén terjesztés szerepét az autópálya hálózatban is. Hasonló eredményeket tapasztaltunk egy másik mediterrán faj, a *Planococcus vovae* (boróka viaszospajzstetű) esetén, amely a *Thuja* és *Juniperus* fajok kártevője (Fetykó, 2010). E faj városi terjedését tovább erősítheti a az utcák szélcsatorna hatása. Romániában (Szatmárnémeti és Nagyvárad) megfigyeltünk *P. pentagona*val fertőzött új telepítésű faállományokat: főképpen utak mentére telepített *Catalpa*

sorok, vagy parkosítások során enyhén fertőzött *Sophora*, *Morus*, *Catalpa* csemetéket egyaránt. Elsőként kimutatuk az inváziós *Coccis pseudomagnoliarum* (Kuwana), szürke ostrofa-teknőspajzstetű stabil városi populációit. A faj kártételét több helyszínről is jeleztük Budapesten és Kecskeméten egyaránt, jellemzően főutak mentén telepített nyugati ostorfákon (*Celtis occidentalis*) (Fetykó et al., 2013b). A fertőzés mértéke és mintázata arra utal, hogy egy jóval korábban behurcolt lehet szó.

IV.c. A talaj vektor szerepére a gyökéren élő fajok és a mintavételi helyszínek kora közötti korrelációs kapcsolat adhat választ. A pihenőhelyek kialakításakor az utolsó tereprendezési lépések egyike a „jobb” minőségű talajtakaró terítése. Az erősen bolygatott élőhelyek regenerálódása igen lassú, akár több évtizedet is igénybevevő folyamat (Fetykó, 2014; Kozár, 2009b; Kozár et al., 2009b) A mintavételi helyszínek kora és gyökéren élő pajzstetvek fajsza közötti kapcsolat ábrázolására a Lowess simítást alkalmaztuk (4. ábra), amely súlyozott polinomiális regresszió alapul. A mintavételi helyszínek kora és a gyökéren élő pajzstetvek fajsza közötti kapcsolat nem volt szignifikáns, viszont a Lowess simítási módszerrel nyomon követhető a fajsza enyhe növekedése. A frissen alapított vagy fiatal pihenőhelyeken alacsony fajszával jelen vannak a gyökéren élő fajok, feltételezhetően a gyakori domináns, mint pl. a *Rhizoecus albidus* vagy az *Atrococcus achilleae*. Korábbi gyepregenerációs vizsgálatainkban kimutattuk, hogy a felhagyott szántóterületeken legalább 20-25 év szükséges a természetes élőhelyekéhez hasonló diverzitású és összetételű közösség kialakulásához (Horváth, 2002; Kozár et al., 1999). Ezt erősítik meg a sztrádák vizsgálata során nyert eredményeink is.

4. ábra: A növények gyökéren élő fajok száma és a mintavételi helyszínek kora közötti kapcsolat Lowess simítási módszerrel ábrázolva.

Az európai rovarhőmérő módszer eredményeképpen számos mezőgazdasági és kertészeti kártevő pajzstetű fajt mutattunk ki, ill. követjük nyomon a klímaváltozás okozta elterjedési mintázat változásait. Adataink összhangban vannak a különféle klíma szcenáriók által jósolt tendenciákkal: a hőmérséklet emelkedése elősegíti a mediterrán eredetű fajok megjelenését, a melegkedvelő fajok

populációdinamikája pedig adaptálódik a hosszúra nyúló vegetációs periódushoz. Kutatásaink felhívják a figyelmet számos antropogén hatásra, amelyek elősegíthetik a pajzstetvek terjedését, megtelepedését különféle élőhelyeken.

A gyakorlati alkalmazás kulcsfontosságú eleme az illetékes növényvédelmi hatóság, a termelők és a forgalmazók tájékoztatása az esetleges kockázatokról, amely indirekt hasznot hoz a kártevők elleni védekezés ütemezésének tervezhetősége és a rovarok által okozott károk megelőzése, ill. csökkentése révén. Eredményeink szem előtt tartásával már sokszor a tervezés fázisában elkerülhető lenne számos rovarkártétel.

Az európai rovarhőmérő módszer kiterjeszhető más európai ország területére. Magyarország számára elsősorban a dél-európai országok bekapcsolódása a fontos karantén szempontból, mivel ebből az irányból várható elsősorban újabb kártevő fajok megjelenése a klímaváltozás miatt. A tőlünk északabbra található országokkal való együttműködés szintén fontos, hiszen a Kárpát-medence állatföldrajzi szempontból jelentős elosztópont lehet, amelyet az úthálózataink elhelyezkedése és kapcsolatrendszerei is felerősítenek a rovarok terjedése szempontjából.

Az Európai Unió növényvédelmi és karantén-stratégiájának fontos és könnyen használható részévé válhatna, hiszen a módszer könnyen adaptálható bármely ízeltlábú csoportra.

Irodalom

- Araújo, M. B., and New, M. (2006): Ensemble forecasting of species distributions. *Trends in Ecology and Evolution* **22**, 42-47.
- Bayoumy, M. H., Fetykó, K., Tóbiás, I., Konczné Benedicty, Z., Szita, É., and Kozár, F. (2011a): A geographical study on *Pseudaulacaspis pentagona* and its parasitoids in Hungarian highways using pheromone traps and molecular markers. *Entomologica Hellenica* **20**, 3-17.
- Bayoumy, M. H., Kaydan, B. M., and Kozár, F. (2011b): Are synthetic pheromone captures predictive of parasitoid densities as a kairomonal attracted tool? *J. Ent. Acar. Res. Ser. II* **43**, 23-31.
- Benedek, P. (2005): Rovar-növény kapcsolatok a lehetséges klímaváltozás tükrében. *Agro-21 füzetek* **43**, 39-44.
- Biesmeier, J. C., Roberts, S. P. M., Reemer, M., Ohlenmüller, R., Edwards, M., Peeters, T., Schaffers, A. P., Potts, S. G., Kleukers, R., Thomas, C. D., Seetele, J., and Kumin, W. E. (2006): Parallel declines in pollinators and insect-pollinated plants in Britain and the Netherlands. *Science* **313**.
- Erkilic, L., Kaydan, B. M., and Kozár, F. (2011): Description of a new species of Eriococcidae (Hemiptera: Coccoidea) from Turkey with new faunistic data. *Turkish Journal of Zoology* **35**, 15-22.
- Fallahzadeh, M., Kaydan, B. M., and Kozár, F. (2010): Description of a new species of *Chorizococcus* (Hemiptera: Coccoidea: Pseudococcidae) infesting *Vitis vinifera* in Iran. *Türk. entomol. derg.*, 157-163.
- Fetykó, K. (2010): Juniper mealybug. [Boróka-viaszospajzstetű. In Hungarian]. *Kertészet és Szőlészet* **35**, 26.
- Fetykó, K. (2014): Autópályák pajzstetűközösségeinek (Hemiptera: Coccoidea) biocönológiai és ökológiai elemzése, Szent István Egyetem, Mezőgazdasági- és Környezettudományi Kar, Gödöllő.
- Fetykó, K., Bodor, J., and Kozár, F. (2013a): Új csillagos teknőspajzstetvek. *Kertészet és Szőlészet* **1-2**, 20-21.
- Fetykó, K., and Kozár, F. (2012): Records on *Ceroplastes* Gray 1828 in Europe, with an identification key to species in the Palaearctic Region. *Bulletin of Insectology* **65**, 291-295.
- Fetykó, K., Kozár, F., and Daróczy, K. (2010): Species list of the scale insects (Hemiptera: Coccoidea) of Romania, with new data. *Acta Phytopathologica et Entomologica Hungarica* **45**, 291-302.
- Fetykó, K., Kozár, F., Szita, É., Konczné Benedicty, Z., and Tóbiás, I. (2012): Újabb adatok invazív *Pseudococcidae* (Homoptera, Coccoidea) fajok (*Planococcus citri*, *Pl. ficus* és *Pseudococcus comstocki*) európai elterjedéséhez. *Növényvédelmi Tudományos Napok*, pp. 77.
- Fetykó, K., and Szita, É. (2012): New species of Eriococcidae *Ovaticoccus agavium* (Douglas) (Homoptera, Coccoidea, Eriococcidae) recorded in Hungary [Az agávétüskés pajzstetű *Ovaticoccus agavium* (Douglas) (Homoptera, Coccoidea, Eriococcidae) felbukkanása Magyarországon. In Hungarian with English summary]. *Növényvédelem* **48**, 169-172.
- Fetykó, K., Szita, É., and Konczné Benedicty, Z. (2013b): *Coccus pseudomagnoliarum* (Kuwana) (Hemiptera: Coccidae) teknőspajzstetű megjelenése városi környezetbe telepített nyugati ostorfán (*Celtis occidentalis*). *Növényvédelem* **49**, 565-569.
- Hawbaker, T. J., Radeloff, V. C., Clayton, M. K., and Hammer, R. B. (2006): Road development, housing growth, and landscape fragmentation in northern Wisconsin: 1937-1999. *Ecological Application* **16**, 1222-1237.
- Hluchy, M. (1990): Changes in the composition and abundance of selected families of Lepidoptera inhabiting the Pavlovsk, Vrchy Hills during the 20th century. *Acta Entomol. Bohemosl.* **87**, 278-284.

- Hoffmann, V. Z. (2013): Magyarországon előforduló Planococcus pajzstetű fajok morfológiai és molekuláris összehasonlító vizsgálata, Budapesti Corvinus Egyetem Kertészettudományi Kar, Budapest.
- Hoffmann, V. Z., Sojnóczki, A., Fetykó, K., Kozár, F., and Tóbiás, I. (2013): Pajzstetű fajok morfológiai és molekuláris összehasonlító vizsgálata. *Növényvédelem* **49**, 557-564.
- Horváth, A. (2002): *A Mezőföldi löszvegetáció termintázati szerveződése*. Scientia Kiadó. Budapest.
- Kaydan, B. M., and Kozár, F. (2010a): A review of the genus *Neocanthococcus* Borchsenius (Hemiptera: Coccoidea: Eriococcidae) with a description of *Neocanthococcus atlihani* sp. nov. in Turkey. *Türk. entomol. derg.* **34**, 165-177.
- Kaydan, B. M., and Kozár, F. (2010b): Soft scale insect (Hemiptera: Coccoidea) species of Eastern Anatolia of Turkey. *Acta Phytopathologica et Entomologica Hungarica* **45**, 195-221.
- Kaydan, B. M., and Kozár, F. (2011a): Asterolecanid (Hemiptera: Coccoidea: Asterolecanidae) species recorded on Oak trees (*Quercus* spp.) in Turkey (Türkiye'de meşe (*Quercus* spp.): *Turkish Plant Protection Congress*.
- Kaydan, B. M., and Kozár, F. (2011b): New and rare mealybugs (Hemiptera: Coccoidea: Pseudococcidae and Putoidae) from Eastern Anatolia of Turkey. *Zoosystematica Rossica* **20**, 28-39.
- Kaydan, B. M., and Kozár, F. (2011c): A new species of *Stipacoccus* Tang, 1992 and redescription of *Pararhodania armena* Ter-Grigorian, 1964 (Hemiptera: Coccoidea: Pseudococcidae). *Türk. entomol. derg.* **35**, 587-596.
- Kaydan, B. M., Kozár, F., and Atlihan, R. (2009a): Agri, Bitlis, Hakkari, Iğdir ve Van illerinde tespit edilen Diaspidiotinae ve Leucaspidinae (Hemiptera: Diaspididae) türleri. *Türk. Entomol. Derg.* **33**, 41-62.
- Kaydan, B. M., Kozár, F., and Atlihan, R. (2009b): Agri, Bitlis, Hakkari, Iğdir ve Van illerinde tespit edilen Diaspidinae ve Odonaspidinae (Hemiptera: Diaspididae) türleri. *Türk. Entomol. Derg.* **33**, 133-152.
- Kiss, B., Kozár, F., Nagy, B., and É.: S. (2010): A study on some insect groups in Hungarian highway margins (Orthoptera, Coccoidea, Auchenorrhyncha). IENE International Conference on Ecology and transportation.
- Kiss, B., Kozár, F., Nagy, B., Szita, É., and Fetykó, K. (2011a): Egyes ízeltlábú csoportok öko-faunisztikai felmérése magyarországi autópályák szegélyzónájában. *Növényvédelmi Tudományos Napok*, pp. 19.
- Kiss, B., Kozár, F., Nagy, B., Szita, É., Fetykó, K., and Neidert, D. (2011b): Ízeltlábúak fajgazdagsága a hazai autópályák szegélyzónájában. *Vonalas létesítmények és élővilág: hogyan létezhetnek egymás mellett? Vonalas létesítmények IENE Műhelytalálkozó*, pp. 24-25.
- Kiss, B., Kozár, F., Nagy, B., Szita, É., Kádár, F., and Fetykó, K. (2012): Ízeltlábú-diverzitás és inváziós fajok vizsgálata hazai autópályák mentén. I. ATK Tudományos Nap, Felfedező kutatások az Agrártudományi Központban, pp. 49.
- Köhler, G., and Kozár, F. (2009): *Rhizopulvinaria spinifera* Borchsenius 1952, und *Rh. artemisiae* (Signoret, 1873) (Coccina: Coccidae) – zwei zoogeographische Besonderheiten am Kyffhauser/Thüringen. *Entomologische Nachrichten und Berichte* **53**, 11-18.
- Kondo, T., Peronti, A. L., Kozár, F., and Szita, É. (2013): The citrus orthezia, *Praelongorthezia praelonga* (Douglas) (Hemiptera: Ortheziidae), a potential invasive species, pp. 301-319. In J. E. Peña (Ed.): *Potential Invasive Pests*, CAB International, Wallingford, UK.
- Kozár, F. (1997): Insects in a Changing World (Introductory lecture). *Acta Phytopathologica et Entomologica Hungarica* **32**, 129-139.
- Kozár, F. (2009a): Pajzstetű (Hemiptera: Coccoidea) fajok és a klímaváltozás: vizsgálatok Magyarországi autópályákon. *Növényvédelem* **45**, 577-588.
- Kozár, F. (2009b): Scale insect species (Hemiptera, Coccoidea) and climate change studies on Hungarian highways. [Pajzstetű (Hemiptera: Coccoidea) fajok és a klímaváltozás: vizsgálatok Magyarországi autópályákon. In Hungarian with English summary]. *Növényvédelem* **45**, 577-588.

- Kozár, F. (2009c): Zoogeographical analysis and status of knowledge of the Eriococcidae (Hemiptera), with a World list of species. *Bollettino di Zoologia Agraria e di Bachicoltura Series II* **41**, 87-121.
- Kozár, F., Fetykó, K., Szita, É., and Konczné Benedicty, Z. (2012a): A new significant outbreak of white pine scales on Hungarian highways (Hemiptera: Coccoidea, Diaspididae, Leucaspis sp.) [A fehér fenyőpajzstetvek újabb jelentős felszaporodása a hazai autópályákon (Hemiptera, Coccoidea, Diaspididae, Leucaspis sp. In Hungarian with English summary]. *Növényvédelem* **48**, 349-354.
- Kozár, F., Gounari, S., Hodgson, C., Fetykó, K., and Goras, G. (2012b): A new species of Physokermes Targioni Tozzetti (Hemiptera: Coccoidea: Coccidae) from Greece. *Zootaxa* **3566**, 23-38.
- Kozár, F., I. Foldi, a. É. S., and Szita, É. (2010): Zoogeographical analyses and status of the knowledge of the Eriococcidae (Hemiptera) of the World, with special attention to the Palaearctic Region. XII. International Symposium on Scale Insect Studies.
- Kozár, F., and Japosvilli, G. (2010): Phylogenetic analyses of the insect-parasitoid relationship in the Palaearctic Eriococcidae (Hemiptera)., 06th-, Chania, Crete, Hellas. XII. International Symposium on Scale Insect Studies, pp. 09th April 2010.
- Kozár, F., Kaydan, B. M., Konczné Benedicty, Z., and Szita, É. (2013a): *Acanthococcidae and related families of the Palaearctic Region*. Plant Protection Institute, Agricultural Research Center, Hungarian Academy of Sciences. Budapest.
- Kozár, F., and Konczné Benedicty, Z. (2010): Study on some insect groups in Hungarian highways in relation to climate changes, and transportation. IENE International Conference on Ecology.
- Kozár, F., Konczné Benedicty, Z., Fetykó, K., Kiss, B., and Szita, É. (2013b): An annotated update of the scale insect checklist of Hungary (Hemiptera, Coccoidea). *Zookeys* **309**, 49-66.
- Kozár, F., Konczné Benedicty, Z., and Schmera, D. (1999): Adatok a Körös-Maros Nemzeti Parkban fűféléken élő pajzstetű (Homoptera: Coccoidea) fajok ismeretéhez, különös tekintettel a Blaskovics pusztai kísérleti területre. *Crisicum* **2**, 111-114.
- Kozár, F., Mani, E., and Hippe, C. (2009a): Daily rhythm of emergence and flight of males of *Pseudaulacaspis pentagona* (Hemiptera: Coccoidea). *Acta Phytopathologica and Entomologica Hungarica* **44**, 185-191.
- Kozár, F., Samu, F., Szita, É., Konczné Benedicty, Z., Kiss, B., Botos, E., Otos, K., Fetykó, K., Neidert, D., and Horváth, A. (2009b): New Data to the Scale Insect (Hemiptera: Coccoidea) Fauna of Mezoföld (Hungary). *Acta Phytopathologica et Entomologica Hungarica* **44**, 431-442.
- Kozár, F., and Szentkirályi, F. (2005): Some effects of climate change on Insects in Hungary, pp. 208-216. In L. I. (ed.) (Ed.): *Natural ecosystems. On CD.*, Műszaki Kiadó, Budapest.
- Kozár, F., Szita, É., Fetykó, K., Neidert, D., Konczné Benedicty, Z., and Kiss, B. (2013c): *Pajzstetvek, sztrádák, klíma*. MTA ATK Növényvédelmi Intézet. Budapest.
- Kozár, F., Vétek, G., and Fetykó, K. (2013d): Appearance of *Vryburgia brevicurris* mealybug (Homoptera, Coccoidea, Pseudococcidae) in Hungary. [A *Vryburgia brevicurris* mealybug (Homoptera, Coccoidea, Pseudococcidae) felbukkanása Magyarországon. In Hungarian]. *Növényvédelem* **49**, 211-215.
- Kozár, F., Williams, D. J., and Konczné Benedicty, Z. (2009c): A new genus and four new species of the scale insect family Eriococcidae (Hemiptera: Coccoidea) from the Austro-Oriental Region. *Zootaxa* **1979**, 1-15.
- Martinez, J. J., and Wool, D. (2006): Sampling bias in roadsides: the case of galling aphids on Pistacia trees. *Biodiversity and Conservation*, 1-13.
- Marton, B., Voigt, E. and Kozár, F. (2013): Adatok egyes körtefajták és génbanki alapanyagok kaliforniai pajzstetű (*Diaspidiotus perniciosus* Comst.) fertőzöttségéhez. *Növényvédelem* **49**, 145-149.
- Milonas, P., Kaydan, B. M., Statas, G., and Kozár, F. (2009): Analyses of Greek, Turkish and Hungarian scale insect faunas (Hemiptera: Coccoidea)., (eds) 159., 2009. 11th ICZEGAR, pp. 159.
- Nagy, B., and Kozár, F. (2010a): Rovarélet az autópályák mentén. Egy kemény élőhely. *Élet és Tudomány* **65**, 623-625.

- Nagy, B., and Kozár, F. (2010b): Rovarélet az autópályák mentén. Egy kis útokológia. *Élet és Tudomány* **65**, 582-584.
- Ouvrard, D., and Kozár, F. (2009): Links between host-plant type and site of feeding as revealed by the evolution of Palaearctic Eriococcidae (Sternorrhyncha, Coccoidea). *Annales de la Société Entomologique de France* **45**, 101-118.
- Pellizzari, G., and Kozár, F. (2011): A new species of Greenisca and two new species of Ovaticoccus from Italy (Hemiptera Coccoidea Eriococcidae), with a key to European genera of Eriococcidae. *Zootaxa* **3090**, 57-68.
- Pellizzari, G., Porcelli, F., Seljak, G., and Kozár, F. (2011): Some additions to the scale insect fauna (Hemiptera: Coccoidea) of Crete with a check list of hte species known from the island. *J. Ent. Acar. Res. Ser. II* **43**, 291-300.
- Settele, J., Kühn, I., Klotz, S., Hammen, V., and Spangenberg, J. (2007): Is the EC afraid of its own visions? *Science* **315**, 1220.
- Sojnóczki, A. (2013): A városi dísznövényeken előforduló Pseudaulacaspis pentagona morfológia és molekuláris összehasonlító vizsgálata, Budapesti Corvinus Egyetem Kertészettudományi Kar, Budapest.
- Stathas, G. J., Eliopoulos, P. A., Salmas, J. C., Kozár, F., and Japoshvili, G. (2011): Data on ecology of some Hemiptera species recorded in the forest of Taygetus Mountain, Peloponnesus, Greece. *Phytoparasitica* **39**, 377-383.
- Stathas, G. J., Eliopoulos, P. A., Salmas, J. G., and Kozár, F. (2010): Data on ecology of Hemiptera recorded in Forest of Taygetus Mountain (Peleponnesus – Greece). XII. International Symposium on Scale Insct Studies, pp. 15-16.
- Stathas, G. J., and Kozár, F. (2010): First record of Physokermes inopinatus Danzig et Kozár 1973 (Hemiptera: Coccidae) in Greece. *Hellenic Plant Protection Journal* **3**, 7-8.
- Stollár, A., Dunkel, Z., Kozár, F., and Sheble, D. A. F. (1993): The effects of winter temperature on the migration of insects. *Időjárás* **97**, 113-120.
- Szeőke, K. (2003): A gyapottok-bagolylepke (Helicoverpa armigera Hbn.). *Növényvédelmi Tanácsok* **12**, 14-17.
- Szita, É., Konczné Benedicty, Z., and Kozár, F. (2011): Description of a new species Acantococcus (Hemiptera: Coccoidea: Eriococcidae) from Austria. *Acta Zoologica Academiae Scientiarum Hungaricae* **2011**, 35-41.
- Szita, É., Kozár, F., and Konczné Benedicty, Z. (2010): Study of some new macromorphological characters in Ortheziidae (Hemiptera, Coccoidea). International Symposium on Scale Insct Studies.
- Tóbiás, I., Kozár, F., and Kaydan, B. M. (2011a): Molekuláris módszerek alkalmazása néhány pajzstetűfaj azonosítására. *Növényvédelem* **47**, 273-278.
- Tóbiás, I., Kozár, F., and Kaydan, B. M. (2011b): Use of molecular tools for the identification of Pseudococcus comstocki (Kuwana) Planococcus citri (Risso) and Planococcus ficus (Signoret) (Hemiptera: Pseudococcidae). Sixth International Symposium on Molecular Insect Science, pp. poster.
- Tóbiás, I., Kozár, F., and Kaydan, B. M. (2012): Molecular diagnostic of two closely related mealybug species (Hemiptera: Pseudococcidae). *Acta Phytopathologica et Entomologica Hungarica* **47**, 51-55.
- Tóbiás, I., Kozár, F., Kaydan, B. M., and Fetykó, K. (2011c): Use of molecular tools for the identification of some scale insects (Hemiptera: Coccoidea), in pheromone traps used for monitoring and comparison with females *Journal of Entomology and Acarology Research* **42**, 171-181.
- Ülgentürk, S., and Kozár, F. (2011): A new scale insect genus, Torosaspis (Hemiptera: Sternorrhyncha: Coccoidea: Diaspididae), with a new species, Torosaspis turcica, from Turkey. *Zootaxa* **2907**, 63-68.

Melléklet I. A magyarországi autópálya megállóhelyeken kimutatott fajok listája.

A fajok gyakoriságát a GFV-index (general frequency value) segítségével mutatjuk be. A GFV megmutatja, hogy egy adott faj a Magyarországot lefedő UTM négyzetek hány százalékában fordult elő.

F= faunánkra új faj, !=tudományra új, leírás alatt álló faj, ⁰⁹= 2009-es adat, ¹⁰= 2010-es adat; a csak genuszig meghatározott fajokat nem tüntettük fel.

Pajzstetű fajok nevei családonként	M 0	M 1	M 3	M 5	M7	Fertőzött sztráda
MARGARODIDAE						
<i>Dimargarodes mediterraneus</i> (Silvestri, 1906)			1,37	1,37	1,37	3
<i>Neomargarodes festucae</i> Archangelskaja, 1935	1,37			1,37 ⁰⁹	1,37 ⁰⁹	3
<i>Porphyrophora polonica</i> (Linnaeus, 1758)	1,1					1
ORTHEZIIDAE						
<i>Newsteadia floccosa</i> (De Geer, 1778)			3,85	3,85		2
<i>Orthezia urticae</i> (Linnaeus, 1758)		15,15				1
<i>Ortheziola vej dovskyi</i> Sulc, 1895			3,85			1
PSEUDOCOCCIDAE						
<i>Atrococcus achilleae</i> (Kiritchenko, 1936)	3,85	3,85	3,85	3,85	3,85	5
<i>Atrococcus arakeliana</i> (Ter-Grigorian, 1964)				3,85		
<i>Atrococcus bejbienkoi</i> Kozár & Danzig, 1976	0,55			0,55		2
<i>Atrococcus cracens</i> Williams, 1962		1,1	1,1	1,1 ⁰⁹	1,1	4
<i>Atrococcus paludinus</i> (Green, 1921)			2,75	2,75		2
<i>Balanococcus boratynskii</i> Williams, 1962	2,75	2,75		2,75	2,75	4
<i>Balanococcus singularis</i> (Schmutterer, 1952)	1,37	1,37	1,37	1,37	1,37	5
<i>Ceroputo pilosellae</i> Sulc, 1898		11,57			11,57	2
<i>Chaetococcus phragmitis</i> (Marchal, 1909)	7,98	7,98 ⁰⁹		7,98	7,98	4

Pajzstetű fajok nevei családonként	M 0	M 1	M 3	M 5	M7	Fertőzött sztráda
<i>Chaetococcus sulci</i> (Green, 1934)	6,06	6,06	6,06	6,06 ⁰⁹	6,06	5
<i>Chnaurococcus danzigae</i> Kozár & Kosztarab, 1976	1,92	1,92	1,92		1,92	4
<i>Chnaurococcus subterraneus</i> (Newstead, 1893)	0,55	0,55	0,55		0,55	4
<i>Chorizococcus senarius</i> McKenzie, 1967					0,27	1
<i>Coccidohystrix samui</i> Kozár & Konczné B. 1997			1,37		1,37	2
<i>Coccura comari</i> (Künnow, 1880)	2,47		2,47		2,47	3
<i>Fonscolombia europaea</i> (Newstead, 1897)	3,85	3,85	3,85	3,85	3,85	5
<i>Fonscolombia graminis</i> Lichtenstein, 1877	0,82	0,82			0,82	3
<i>Fonscolombia tomlini</i> (Newstead, 1892)	1,92		1,92	1,92	1,92	4
<i>Heliooccus glacialis</i> (Newstead, 1900)					0,27	1
<i>Heliooccus sulci</i> Goux, 1934	4,13 ⁰⁹					1
<i>Heterococcus agropyri</i> Savescu, 1985			0,55 ⁰⁹		0,55	2
<i>Heterococcus avenae</i> Savescu, 1985			0,27 ⁰⁹ F	0,27 ⁰⁹ F		2
<i>Heterococcus nudus</i> (Green, 1926)	5,78	5,78	5,78	5,78	5,78	5
<i>Heterococcus tritici</i> (Kiritchenko, 1932)	0,82 ⁰⁹		0,82	0,82	0,82	4
<i>Longicoccus festucae</i> (Koteja, 1971)	0,75				0,75	2
<i>Longicoccus psammophilus</i> Koteja, 1971	1,1 ⁰⁹	1,1			1,1	3
<i>Metadenopus festucae</i> Sulc, 1933	1,92	1,92				2
<i>Mirococcopsis avetianae</i> Ter-Grigorian, 1964				0,27		1
<i>Mirococcopsis borchsenii</i> (Ter-Grigorijan, 1964)					0,27	1
<i>Mirococcopsis elongatus</i> Borchsenius, 1949			1,92		1,92	2
<i>Peliococcus chersonensis</i> (Kiritchenko, 1935)					0,27	1
<i>Peliococcus marrubii</i> (Kiritchenko, 1935)					3,3	1

Pajzstetű fajok nevei családonként	M 0	M 1	M 3	M 5	M7	Fertőzött sztráda
<i>Peliococcus turanicus</i> (Kiritschenko, 1932)	1,1	1,1 ⁰⁹		1,1	1,1	4
<i>Phenacoccus aceris</i> (Signoret, 1875)	7,98				7,98 ⁰⁹	2
<i>Phenacoccus avenae</i> Borchsenius, 1949			4,93		4,95	
<i>Phenacoccus bicerarius</i> Borchsenius, 1949					1,1	1
<i>Phenacoccus evelinae</i> (Tereznikova, 1968)	4,95		4,95 ⁰⁹		4,95	3
<i>Phenacoccus hordei</i> (Lindeman, 1886)	3,58	3,58	3,58	3,58	3,58	5
<i>Phenacoccus interruptus</i> Green, 1923	3,85		3,85		3,85	3
<i>Phenacoccus phenacoccoides</i> (Kiritschenko, 1932)		2,2		2,2	2,2	3
<i>Phenacoccus piceae</i> Löw, 1883			4,95 ⁰⁹			1
<i>Phenacoccus pumilus</i> Kiritschenko, 1935			0,27			1
<i>Planococcus citri</i> (Risso, 1813)					1,65	1
<i>Planococcus vovae</i> (Nasonov, 1908)	1,1 ⁰⁹		1,1		1,1	3
<i>Rhizoecus albidus</i> Goux, 1936	1,37	1,37	1,37	1,37	1,37	5
<i>Rhizoecus kazachstanus</i> Matesova, 1980	0,27	0,27	0,27		0,27	4
<i>Ripersiella lelloi</i> (Mazzeo, 1995)		0,27				1
<i>Spilococcus artemisiphilus</i> Tang, 1988	0,27 ⁰⁹ F					1
<i>Spilococcus furcatispinus</i> (Borchsenius, 1937)			0,27 ⁰⁹			1
<i>Spilococcus halli</i> (McKenzie & Williams, 1965)	1,37			1,37	1,37	3
<i>Trionymus aberrans</i> Goux, 1938	8,26	8,26	8,26	8,26	8,26	5
<i>Trionymus dactylis</i> Green, 1925				0,82		1
<i>Trionymus elymi</i> (Borchsenius, 1949)	0,27			0,27		2
<i>Trionymus graminellus</i> (Borchsenius, 1949)	0,27 ¹⁰				0,27 ¹⁰	2
<i>Trionymus multivorus</i> (Kiritschenko, 1935)	3,85			3,85 ⁰⁹		2

Pajzstetű fajok nevei családonként	M 0	M 1	M 3	M 5	M7	Fertőzött sztráda
<i>Trionymus newsteadi</i> (Green, 1917)		1,37 ⁰⁹				1
<i>Trionymus perrisii</i> (Signoret, 1875)	6,33 ⁰⁹	6,33	6,33	6,33	6,33	5
<i>Trionymus phalaridis</i> Green, 1925	0,27					1
<i>Trionymus radicum</i> (Newstead, 1895)					3,85	1
<i>Trionymus singularis</i> Schmutterer, 1952		0,27 ⁰⁹	0,27	0,27		3
<i>Trionymus thulensis</i> Green, 1931					0,82	1
<i>Trionymus tomlini</i> Green, 1925	1,65 ⁰⁹	1,65	1,65		1,65 ⁰⁹	4
<i>Volvicoccus stipae</i> (Borchsenius, 1949)	3,03				3,03	2
COCCIDAE						
<i>Coccus hesperidum</i> Linnaeus, 1758			4,95			1
<i>Eriopeltis festucae</i> (Fonscolombe, 1834)	22,31	22,31	22,31 ⁰⁹	22,31	22,31	5
<i>Eriopeltis stammeri</i> Schmutterer, 1952			3,3			1
<i>Eulecanium tiliae</i> (Linnaeus, 1758)		5,5	5,5	5,5		3
<i>Lecanopsis formicarum</i> Newstead, 1893	1,92	1,92		1,92	1,92	4
<i>Lecanopsis subterranea</i> Gómez-Menor Ortega, 1948	2,47	2,47		2,47 ⁰⁹	2,47	4
<i>Lecanopsis turcica</i> Bodenheimer, 1951	6,33	6,33	6,33		6,33	5
<i>Parafairmairia bipartita</i> (Signoret, 1872)				0,55		1
<i>Parthenolecanium corni</i> (Bouché, 1844)	28,92	28,92	28,92	28,92	28,92	5
<i>Parthenolecanium rufulum</i> (Cockerell, 1903)	16,52 ⁰⁹	16,52	16,52 ⁰⁹	16,52 ⁰⁹	16,52	5
<i>Physokermes hemicryphus</i> (Dalman, 1826)		11,57	11,57	11,57		3
COCCIDAE						
<i>Physokermes piceae</i> (Schrank, 1801)		5,5	5,5 ⁰⁹		5,5	3
<i>Poaspis lata</i> (Goux, 1939)					0,27 ⁰⁹ F	1
<i>Rhizopulvinaria artemisiae</i> (Signoret, 1873)		0,27				1

Pajzstetű fajok nevei családonként	M 0	M 1	M 3	M 5	M7	Fertőzött sztráda
<i>Rhizopulvinaria spinifera</i> Borchsenius, 1952		3,3				1
<i>Scythia craniumequinum</i> Kiritschenko, 1938					6,61	1
<i>Sphaerolecanium prunastri</i> (Fonscolombe, 1834)	4,41					1
ERIOCOCCIDAE						
<i>Acanthococcus aceris</i> Signoret, 1875		6,88	6,88		6,88	3
<i>Anophococcus agropyri</i> (Borchsenius, 1949)		9,91	9,91	9,91	9,91	4
<i>Anophococcus cingulatus</i> (Kiritschenko, 1940)	0,27		0,27			2
<i>Anophococcus formicicola</i> (Newstead, 1897)			7,43		7,43	2
<i>Anophococcus granulatus</i> (Green, 1931)			0,27 ⁰⁹ F			1
<i>Anophococcus insignis</i> (Newstead, 1891)	3,3 ⁰⁹	3,3	3,3		3,3	4
<i>Anophococcus pseudinsignis</i> (Green, 1921)					3,03	1
<i>Kaweckia glyceriae</i> (Green, 1921)	4,95	4,95	4,95	4,95	4,95	5
<i>Rhizococcus baldonensis</i> Rasina, 1966			0,27			1
<i>Rhizococcus cistacearum</i> (Goux, 1936)		0,82 ⁰⁹	0,82		0,82	3
<i>Rhizococcus desertus</i> (Matesova, 1957)	3,85 ⁰⁹			3,85	3,85	3
<i>Rhizococcus gnidii</i> Signoret, 1875		0,27				1
<i>Rhizococcus greeni</i> (Newstead, 1898)			6,33 ⁰⁹		6,33	2
<i>Rhizococcus istresianus</i> (Goux, 1989)					0,27	1
<i>Rhizococcus micracanthus</i> (Danzig, 1975)		0,82				1
<i>Rhizococcus munroi</i> (Boratynski, 1962)	7,98	7,98		7,98	7,98	4
<i>Rhizococcus reynei</i> (Schmutterer, 1952)	1,1		1,1	1,1	1,1	4
CRYPTOCOCCIDAE						
<i>Pseudochermes fraxini</i> Kaltenbach, 1860		13,49 ⁰⁹	13,49	13,49 ⁰⁹	13,49	4
KERMESIDAE						

Pajzstetű fajok nevei családonként	M 0	M 1	M 3	M 5	M7	Fertőzött sztráda
<i>Kermes quercus</i> (Linnaeus, 1758)			6,06			1
CEROCOCCIDAE						
<i>Cerococcus cycliger</i> Goux, 1932					3,85	1
ASTEROLECANIIDAE						
<i>Asterodiaspis bella</i> (Russell, 1941)		2,47	2,47		2,47	3
<i>Asterodiaspis mina</i> (Russell, 1941)					0,27	1
<i>Asterodiaspis quercicola</i> Bouché, 1851		9,09	9,09			2
<i>Asterodiaspis roboris</i> (Russell, 1941)		1,37				1
<i>Asterodiaspis variolosa</i> (Ratzeburg, 1870)		8,26 ⁰⁹		8,26 ⁰⁹	8,26	3
<i>Planchonia arabis</i> Signoret, 1877	3,3			3,3	3,3	3
DIASPIDIDAE						
<i>Acanthomytilus jablonowskii</i> Kozár & Matile-Ferrero, 1983					5,23	1
<i>Aulacaspis rosae</i> (Bouché, 1833)		9,36	9,36		9,36	3
<i>Carulaspis carueli</i> (Signoret, 1869)	0,82 ⁰⁹ F		0,82 ⁰⁹ F		0,82 ⁰⁹ F	3
<i>Carulaspis juniperi</i> (Bouché, 1851)	12,39	12,39	12,39	12,39	12,39	5
<i>Diaspidiotus gigas</i> (Thiem & Gerneck, 1934)	4,4 ⁰⁹	4,4 ⁰⁹				2
<i>Diaspidiotus labiatarum</i> (Marchal, 1909)					1,92	1
<i>Diaspidiotus ostreaeformis</i> (Curtis, 1843)	9,36	9,36 ⁰⁹	9,36			3
<i>Diaspidiotus perniciosus</i> (Comstock, 1881)	15,7 ⁰⁹	15,7	15,7	15,7	15,7	5
<i>Diaspidiotus pyri</i> (Lichtenstein, 1881)		1,37 ⁰⁹				1
<i>Diaspidiotus wuenni</i> (Lindinger, 1923)	3,03 ⁰⁹					1
<i>Diaspidiotus zonatus</i> (Frauenfeld, 1868)	4,68 ⁰⁹	4,68 ⁰⁹		4,68 ⁰⁹		3
<i>Dynaspidiotus abietis</i> (Schrank, 1776)			4,13			1
<i>Epidiaspis leperii</i> (Signoret, 1869)	11,29	11,29		11,29	11,29	4

Pajzstetű fajok nevei családonként	M 0	M 1	M 3	M 5	M7	Fertőzött sztráda
<i>Ferreroaspis hungaricus</i> (Vinis, 1981)					0,27	1
<i>Lepidosaphes newsteadi</i> (Sulc, 1895)					1,37	1
<i>Lepidosaphes ulmi</i> (Linnaeus, 1758)	14,87 ⁰⁹			14,87		2
<i>Leucaspis loewi</i> Colvée, 1882	7,71	7,71	7,71	7,71	7,71	5
<i>Leucaspis pini</i> (Hartig, 1893)					3,3	1
<i>Leucaspis pusilla</i> Löw, 1883	2,75	2,75 ⁰⁹	2,75	2,75	2,75	5
<i>Pseudaulacaspis pentagona</i> (Targioni Tozzetti, 1886)	44,4		44,4 ⁰⁹	44,4	44,4	4
<i>Targionia vitis</i> (Signoret, 1876)		2,47				1
<i>Unaspis euonymi</i> (Comstock, 1881)	4,4	4,4		4,4	4,4 ⁰⁹	4
Összes (137 faj)	65	63	66	55	89	
2009-ben először (13 faj sztrádára új, ebből 4 faunára új)	14	13	11	10	6	
2010-ben először (1 faj sztrádára új)	1				1	